

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО І
САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛІСОВЕ І САДОВО-
ПАРКОВЕ ГОСПОДАРСТВО ХХІ СТОРІЧЧЯ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ
ВИРШЕННЯ»
(13-14 БЕРЕЗНЯ 2014 РОКУ)

КИЇВ - 2014

**ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ
ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ**

І.А. Мальцева, доктор біологічних наук, професор,

А.М. Солопенко, кандидат біологічних наук, доцент,

Є.І. Мальцев, асистент

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна*

У рослинному покриві Землі провідна роль як за зайнятою площею, так і за функціональним призначенням належить лісам. Відомо, що залісненість території України зменшується, а найнижчі показники відповідають степовій зоні, що, зважаючи на багатогранність їх значення, вимагає створення нових лісових насаджень, відновлення та реконструкцію існуючих. Найкращі умови для лісових насаджень в степовій зоні обмежені долинами річок та балками, де завдяки геоморфологічним і ґрунтовим умовам зменшується роль зональних чинників. Існуючі природні й штучні лісові насадження степової зони - це результат багаторічної взаємодії лісового фітоценозу й степового середовища в конкретних умовах екотопу. Всебічне вивчення кожного компонента й елемента лісових біогеоценозів, як цього вимагає лісова біогеоценологія (Сукачов, 1964; Бельгард, 1971), – основа успішності ведення лісового господарства.

В ході експедиційних виїздів протягом 1999-2013 рр. були обстежені більше 70 штучних і природних лісових насаджень які зростають в умовах долинно-терасового, привододільно-балкового та придолинно-балкового ландшафтів, а також на промислових відвалах різного походження. За адміністративним поділом дослідження проводились у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Херсонській, Кіровоградській областях. Досліджувався склад деревостану, доміанти живого надґрунтового покриття, міцність лісової підстилки, вміст гумусу у ґрунті, рН ґрунтового розчину.

В заплавах степової зони (р. Сіверський Донець, р. Самара (Дніпровська), р. Вовча, р. Молочна) лісові насадження характеризуються високою життєвістю, зімкнутістю лісового пологую й створені переважно дубом

звичайним до якого додаються у різній кількості ясен звичайний, липа, в'яз, клен польовий. Лісова підстилка найчастіше двошарова, міцністю до 2 см. Вміст гумусу у верхньому горизонті (He) ґрунтового профілю становить 4,52-8,17, рН 6,1-6,3. Найкращими насадження сосни звичайної і кримської в аренних місцезростах були в свіжих позиціях. Вміст гумусу на піщаних терасах річкових долин невисокий – 0,23-2,79, рН 5,4-6,0. Лісова підстилка найчастіше дво- або трьохшарова, міцністю до 8 см. Загальне покриття травостою незначне, іноді він відсутній. Досить помітно посушливість умов місцезростання відбивалась на стані насаджень із дуба звичайного, білої акації, клена гостролистого та польового на третій суглинистій терасі р. Вовча та р. Молочна. Вміст гумусу менший порівняно із заплавними умовами – 4,19-5,91, рН 6,1-6,55.

Діброви, які переважають у байраках, за своєю структурою наближаються до моноценозів і лише у крайових позиціях екологічного ряду (сухуватих і сирих) включають види, не властиві лісу. У найбільш оптимальних умовах балок Присамар'я зростають липово-ясеневі діброви. Підстилка відрізняється високими темпами розкладу. Вмістом гумусу високий – 6,4-9,8, рН 6,0-7,15. Штучні ліси в умовах балкового ландшафту півдня Донецької області, створені чистими насадженнями ясену звичайного, характеризувалися незадовільним станом, значним відсотком дерев із сухими верхівками. Разом з тим, вміст гумусу у ґрунті – 11,5 %, рН водяної витяжки – 7,0, сума солей (сухий залишок) – 0,371 %.

У жорстких умовах зростають штучні насадження деревних рослин на відвалах гірничорудного виробництва. Досить добрий ріст відмічено на червоно-бурих, сіро-зелених глинах і лесоподібних суглинках у білої акації і сосни кримської (вміст гумусу 1,53-1,82, рН 7,7-8,0). На шахтній породі, рекультивованій насипними ґрунтами (чорнозем, лесовидний суглинок, пісок) міцністю до 2 м, найкращі показники росту серед одновікових насаджень були зафіксовані у білої акації, ялівця віргінського, берези бородавчастої.

Встановлено, що склад і стан деревних насаджень різні в різних геоморфологічних елементах досліджених ландшафтів, що треба враховувати при створенні й реконструкції існуючих лісових насаджень.